

VELKÝ ÚNIK

Bali a Lombok

Odstartujte své dobrodružství v chrámech a v divadle v Ubudu na Bali, pak se přesuňte k rýžovým terasám v Jatiluwih zapsaným na seznamu světového dědictví UNESCO. Z Jatiluwih zamiřte na pobřeží Pemuteran s úžasnými útesy a pak vyšplhejte na majestátní sopečnou horu Rinjani. Nakonec si odpočítejte v ráji s bílými plážemi na ostrovech Gili

TEXT **OLIVER BERRY** [@olivertomberry](#) FOTOGRAFIE **JOHN LAURIE** [@johnlauriephoto](#)

Plážové chatky a lodě
na ostrově Gili Air,
kousek od pobřeží
Lomboku

Na rýžových polích nedaleko Ubudu se používají komplexní zavlažovací systémy, které místní zdokonalovali celá staletí

Perfektní záběr

Fotograf John Laurie vypráví, jak zachytit krásu rýžových polí

Rýžová pole kolem Ubudu již byla zachycená na nespočtu záběrů, takže jsem se snažil najít tu nejhodnější dobu během dne a ten nejlepší úhel, který by dokonale vystihnul jejich nekonečnost, geografii a také světlo, které se na nich láme a vyzdvihuje kontrast krajiny. Moc se mi líbilo, jak tmavý deštný prales vytvořil jakési přírodní pozadí a rám – skvělý kontrast k bledě zeleným terasám. Chtěl jsem stezku na fotce umístit tak, aby vedla pohled diváka z jednoho rohu obrázku do druhého. Hledání linií a diagonál je skvělý způsob, jak zachytit velkou grafickou hodnotu a umístit ji do jediného záběru. Pak jsem jen čekal, až se lidé na terasách rozmístili tak, aby byl záběr vyvážený, a stlačil jsem spoušť.

Pande Puru Supaditha
z taneční skupiny Gunung
Sari právě účinkuje
v představení jako
čarodějka Rangda

Oběti v chrámě Tirta Empul.
Vpravo: Hinduističtí poutníci
se koupou v posvátných
chrámových vodách

1. Ubud

Město je srdcem kultury na Bali a najdete v něm vše od posvátných pramenů až po skryté chrámy, kde se konají obdivuhodné taneční rituály

MLHAVÉ ŽLUTÉ SVĚTLO typické pro rána v džungli se ještě prodírá palmovými listy, ale poutníci již stojí v řadě na koupel v chrámě Tirta Empul. Tiše se zahalují do sarongů a šátků, které jim pokrývají hlavy. Kolem mechem porostlých zdí chrámu svižně poletují rorýsi a vzduchem se nesou zvuky činelů a ozvěny zpěvů vycházejících z vnitřního nádvoří. Jeden za druhým vstupují do bledě modrého kamenného bazénu, chvíli se brodí vodou a pak si hlavu i tvář myjí pod fontánami, které vodou zásobuje posvátný pramen. Na hladině plavou okvětní lístky měsíčku a plumérie a dusný ranní vzduch ještě zhušťuje vůně páleného kadidla.

Tirta Empul je nejposvátnější pura tirta neboli vodní chrám na celém Bali. Postaven byl již v roce 952 našeho letopočtu a vodou jej zásobí řeka Pakerisan. Poutníci věří, že voda pročistuje mysl, tělo a ducha a každý hinduistický obyvatel Bali se zde chce alespoň jednou za život vykoupat.

Je to však jen jeden z mnoha duchovně významných chrámů v okolí starobylého města Ubud. Rozkládá se uprostřed rýžových polí a zelených roklin a stává se místem, kde se navzájem stýká světský a sakrální život: mezi ornamenty zdobenými vchody do chrámů stojí malé kavárny

a obchody s potřebami na surfování a hned vedle nich chrámy obrostlé lišejníky.

Kromě chrámů Ubud proslavila také posvátná taneční představení, která za pomoci pohybu, bubnování a bizarních kostýmů vyprávějí dávné folklórní příběhy.

„Tanec je pro nás vyjádření naší víry a odanosti,“ vysvětluje Pande Puru Supaditha, člen Gunung Sari, nejstarší taneční skupiny v Ubudu, která byla založena v roce 1962. Každý týden organizuje představení v paláci Peliatan, chátrající budově z červených cihel s nádvořím s plumériemi. V představení hraje Rangdu, zlou čarodějku, která bojuje s mýtickou bytostí Barongem, napůl lvem a napůl drakem. „Musíme se držet tradičních pohybů, ale také musíme být schopni improvizovat. Někdy když jsem unaven, cítím, jak se mě zmocňují duchové a pomáhají mi pokračovat dál. Je to zvláštní pocit.“

Zatímco na město padá tma a diváci se hrnou přes chrámové brány na nádvoří, tanečníci dokončují svůj make-up. Tradiční orchestr gamelan vše odstartuje úderem do gongu a hlasitým bubnováním a Pande si rychle navleče poslední částí kostýmu: pár rukavic a masku s vyboulenými očima, zakřivenými tesáky a bílou hřívou. S jeho nástupem na pódium se před diváky objevil duch Rangda, ale nikdo netuší, jakou magii jim v noci předvede.

Z Ubudu zamiřte na severozápad k rýžovým terasám u Jatiluwih. I když odtud leží jen asi 40 km, silnice je klikatá a cesta zabere hodinu a půl. ➡

ZÁKLADNÍ INFORMACE

● **Pertiwi Suite** je malý rezort, který nabízí standardní pokoje v hlavní budově, apartmány s jednou ložnicí i několik vilek u bazénu. K dispozici je nekonečný bazén s výhledem na džungli (pokoje pro dva od 40 €/1 000 Kč; apartmány od 60 €/1 500 Kč; pertiwisuite.com).

● Vstup do chrámu **Tirta Empul** stojí 1 €/25 Kč. Tradiční letní oblečení zde není vítáno, sarongy a šátky si můžete půjčit přímo na místě. Gunung Sari pořádá představení v soboty večer v paláci Peliatan (vstupenky od 8 €/200 Kč).

2. Jatiluwih

Vydejte se na výlet po starobylých stezkách vedoucích přes rýžová pole, která tady mají staletí starou tradici, a pak si zajděte na snídani rovnou k místním farmářům

NAD RÝŽOVÝMI POLI se rozprostírá mlžný opar a jemně mrholí. Wayanovi Sukamertovi to ale nepřekáží a v montérkách, holínkách a kónickém bambusovém klobouku právě míří na pole. „Děšť je pro rýži dobrý,“ vysvětluje, když se brodí k polím po zablácené stezce. „Ale je špatný pro mé kosti...“

Wayan do práce odchází tak brzy, jak je to jen možné. Je jen krátce po šesté ráno a nad kopci visí těžké mraky. Wayan ale říká, že již za hodinu bude na obloze slunce a na práci bude příliš teplo a vlhko. Když kráčí ke svým polím, prosviští kolem něj několik dalších farmářů, kteří si to na mopedech míří k vlastním políčkům. Wayan zamává ➔

*Pěstitel rýže a průvodce
Wayan Sukamerta chodí
na svá pole dvakrát
denně – brzy ráno
a pozdě večer*

Nyoman, otec Wayana Sukamerty, sedí před svou stodolou na sušení rýže. Vpravo: Právě sesbíraný svazek rýže, odříznutý za pomoci tradičního nástroje ani-ani

a zakřičí na pozdrav. Na tváři vykouzlí úsměv – je to rozený farmář, který je maximálně spokojený se svým životem a prací, které se věnuje.

Rýže se v jeho rodině pěstuje celá staletí. Všechny její generace totiž žijí 700 m nad úrovní moře v oblasti s bohatou vulkanickou půdou, podle všeho nejúrodnější na celém Bali. Žije zde asi 500 rodin pěstitelů, které pracují na terasových polích na strmých zelených kopcích. Jako většina z nich i Wayan má kromě pěstování rýže i další práci – je průvodcem pro turisty, které vede přes rýžová pole po místech, kde roste citronová tráva, koření, káva i místní druhy zeleniny. Jatiluwih je ale známý zejména pěstováním speciální červené rýže, která je Wayanovou velkou vášní.

„Dle mého názoru je to ta nejlepší rýže na světě,“ říká. „Má hodně živin, snadno se tráví, posiluje imunitu a mužnost. A chutná lépe než jakákoliv jiná rýže!“ dodává.

Zadívá se do dálky přes moře teras, které se stáčí dolů do údolí a vypadají jako patra velkého svatebního dortu. Každou terasu zásobuje voda ze závlahového systému, kterému se říká subak. Vede vodu z nádrží

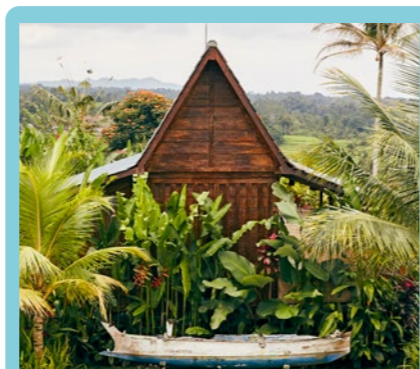
nahoře v horách a je společná pro všechny okolní pole. Je to dávno ověřený systém spolupráce, který je hmatatelným důkazem filosofického kréda Tri Hita Karana: rovnováha mezi světem duchů, lidí a přírody.

„Je to taková naše tradice. Všichni spolupracují, hlavně v období sběru úrody,“ vysvětluje Wayan, když si připravuje tradiční farmářskou snídani: palačinky z rýžové mouky lehce posypané třtinovým cukrem a strouhaným kokosem, které zapíjí šálky horkého sladkého čaje z červené rýže ochucené stopkou čerstvé citrónové trávy. „Je to, jako byste byli součástí velké rodiny. Vždy to tak bylo a myslím, že to tak i zůstane.“

Usrkává z čaje a pozoruje, jak se slunce dere mezi oblaky a osvětluje tak terasu pod nimi, blyštící se v tisících odstínech zelené.

„Rýže není jen úroda,“ dodává na závěr. „Je to naše komunita, kultura, živobytí. Pro nás je rýže vším.“

Z kopců kraje Jatiluwih je to 80 km západně k plážím Pemuteranu. Cesta po silnici vám zabere asi 2,5 hodiny. ➡

ZÁKLADNÍ INFORMACE

- Ti Amo Bali je rodinný rezort obklopený rýžovými poli. Je postaven z materiálů dostupných přímo na ostrově a je zdobený uměleckými díly z Bali. Vládne tady pokojná atmosféra a ubytování je krásné – pokoje mají skvělý výhled na pole (od 50 €/1 250 Kč; tiamobali.com).
- Wayan Sukamerta nabízí provázené výlety pro čtyři lidi přibližně za 80 €/2 000 Kč. V ceně je návštěva rýžových polí, kávových plantáží a zeleninových zahrad. Rezervaci si udělejte přímo na jati.mesari@gmail.com nebo na čísle 00 62 8573 778 3330.

Mládka želvy zelené v rezortu Reef Seen Divers. Vpravo: Plány na záchranu želv v číslech. Úplně vpravo: Instruktorka potápění Widya Hapsariová

3. Pemuteran

Připněte si ploutve a poznejte nejkrásnější obyvatele pobřežních korálových oblastí na Bali. Žijí tady tropické ryby, koráli mnohých barev, a pokud budete mít štěstí, narazíte i na želvy

„POJĎME NA TO!“ zavelí Widya Hapsariová, a předtím než se překlopí přes okraj člunu, si pořádně upevní masku. V sekundě už plave v neuvěřitelně modré vodě zálivu Pemuteran.

Sluneční paprsky pronikají až pod hladinu a vlnky vysílají ke dnu stíny, které se snaží dosáhnout až na dno oceánu. Za obratného využívání ploutví je již Sari, jak jí zde říkají, na cestě k bílým korálům, které se pod vodou třpytí jako fata morgána.

Když se na útes díváte z blízka, vypadá jako exploze barev. V podvodních proudech neustále tančí růžoví koráli a laločníci, mezi nimi plavou modří útesníci pruhovaní i bičonoši zobanovití s černými proužky. Mořští ježci a hvězdice pokrývají oceánské dno a vodou se nese podivuhodný zvuk – důkaz, že útes je živý a zdravý.

Možná vás to překvapí, ale tento nádherný korálový útes ve skutečnosti není dílem přírody. Podobně jako mnohé jiné útesy na Bali i ten v Pemuteranu byl následkem nadměrného rybolovu značně poškozen a na zdraví mu nepřídal ani teplý fenomén El Niño. Od roku 2000 se ho ale díky kolektivnímu úsilí místních potápěčů daří obnovovat. Přispívají i vesničané a místní rybáři, kteří dávají útesům a korálům čas opět se zregenerovat. Někdy s ozdravovací kúrou pomáhají i technologie, díky kterým probíhá regenerace korálů ještě rychleji. Tomuto

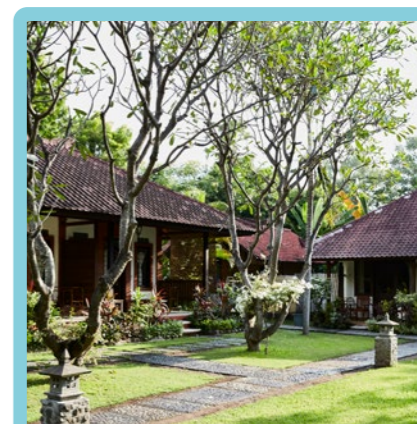
konkrétnímu útesu se říká Bio-Turtle a je důkazem toho, že technologie opravdu fungují – za poslední desetiletí se útes proměnil na jeden z největších korálových zdí v Pemuteranu.

„Není to neuvěřitelné?“ říká Sari, když se vyšplhá zpátky do člunu. „Když jsem to poprvé uviděla, nemohla jsem tomu uvěřit. Je to ukázka toho, jak efektivní může být ochrana prostředí, když se všichni spojí.“ Pak se opět převrhne přes okraj člunu a vytratí se v modrých hloubkách.

Obnova útesu není jediný projekt, jehož úkolem je pomoci mořskému ekosystému v Pemuteranu. V uplynulých letech vedl Sarin šéf, Australan Chris Brown, také projekt, jehož úlohou bylo chránit želvy. Díky němu dostávali rybáři větší odměnu, když želvy zachránili, než když je prodali. V jeho potápěčském centru je také líheň, kde se chovají malé želvy, předtím než se vypustí zpátky do divočiny. A jelikož do Pemuteranu pravidelně plave všech sedm druhů mořských želv, tento projekt má obrovský význam.

„Byla to dlouhá cesta, ale myslím, že většina lidí rozumí, že pokud se nebudeme věnovat projektům, jako je tento, některé ekosystémy ztratíme navždy,“ vysvětluje Chris u piva na pláži a sleduje, jak zapadající slunce mění barvu oceánu do oranžova. „Jsme správci oceánu, ne jeho páni.“

Z Pemuteranu se vydejte na 3,5hodinovou cestu na mezinárodní letiště Denpasar a naskočte na letadlo do Lomboku. Po třech hodinách jízdy se z něj dostanete do vesnice Sembalun. ➡

ZÁKLADNÍ INFORMACE

- Rezort Reef Seen Divers nabízí jednoduché chaty na zeleném dvoře ve stínu palm a s výhledem na záliv Pemuteran. Nejlepší jsou chatky s výhledem na moře. Hosté rezortu mají volný vstup do želví líhně. Denně jsou k dispozici výlety se šnorchlováním a potápěním (pokoje pro dva od 40 €/1 000 Kč; reefseenbali.com).
- Na webové stránce o zálivu Pemuteran (pemuteranbay.com) najdete hromadu informací o regionu, například o nejvhodnějších místech na potápění.

4. Hora Rinjani

Netradiční hora je dominantou horizontu severního Lomboku. Výstup na její vrchol je úžasný zážitek, kterému se v životě vyrovná jen málo co

NA HOŘE RINJANI je po půlnoci a jediný zvuk, který je zde slyšet, jsou kroky horských turistů a jejich rychlý dech. Dnes na obloze nesvítí měsíc. Světlo vychází jenom z hvězd a čelových baterek, které osvětlují horu jako v pohádce. Jemný červený pás na horizontu ale naznačuje, že úsvit již není daleko. Na dosažení vrcholu hory nám ještě zbývá několik set metrů. „Už to není daleko,“ slibuje průvodce Daniel Handanil. Na obličej se mu objeví povzbuzující úsměv a vede nás dál. Pohorky se mu

zavrtávají do bláta na popelavě šedém svahu, pohled ale pořád upíná k vrcholu.

Rinjani se tyčí ve výšce 3 726 m nad pobřežím severního Lomboku a je tak po hoře Kerinci na Sumatře druhou nejvyšší horou Indonésie. Je součástí pohoří, které tvoří tzv. Prsten ohně, kde do sebe naráží euroasijská, pacifická a indoaustralská deska, následkem čehož vznikají na zemském povrchu trhliny. K erupcím zde dochází jednou za pár let, ale je to už dávno, co Rinjani pořádně „zatopila“. V roce 1257 vybuchla velká část vrcholu hory, po které zde zůstala obrovská kaldera, dnes

vyplněná jezerem Segara Anak (Dítě moře) s tyrkysovou vodou. Výbuch byl tak silný, že ovlivnil počasí v celém regionu. Dnes ale nic podobného na Rinjani nehrozí, minimálně tomu nic nenasvědčuje, i když je docela těžké nemít žádné obavy, když se člověk dívá na nově vzniklý černý kužel Gunung Barujari a přemýšlí, kdy asi vybuchne...

Mnoho obyvatel Bali považuje horu za posvátnou, a proto sem přicházejí každý rok, aby se účastnili pelekana, obětování u jezera, které má uklidnit duchy. Kromě toho ale v současné době přitahuje Rinjani zejména

milovníky horské turistiky. Výstup trvá dva dny: první den návštěvníci vyšplhají do výšky 2 700 m n. m., kde si rozloží stany, a pak v noci začnou lézt na vrchol, aby z něj mohli pozorovat východ slunce. Je to náročný výstup, který člověku úplně odrovná nohy a povede jej přes všechny možné povrchy – od travnatých savan po zapařené pralesy, od černých polí a sutí až ke skalnatému kuželovitému vrcholu. Mezi skalami se občas objeví šedivé opice, tu zase orchidej a divoké květy, které kvetou podél stezky, nebo orel proměnlivý, jenž krouží vysoko nad horou.

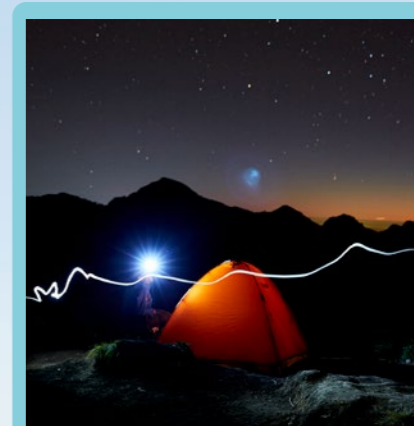
Každou sezonu se o výstup pokusí přibližně 60 000 návštěvníků, ale jenom těm nejněhodyšším se opravdu podaří dosáhnout vrcholu. Když se na vrcholu hory objeví první turisté, slunce již pomalu začíná vycházet a obloha se zabarvuje do odstínů šarlatové

červené, růžové, fialové a oranžové. Lidé pózuji na fotkách, zatímco daleko pod nimi se ještě rozplývá mlha zahalující celé jezero Segara Anak, které svítí jako vyleštěný kus ocele.

„Myslím, že jsem na horu vylezl snad 500krát,“ počítá v hlavě Daniel. „Ale jsou dny, kdy i já cítím, že hora mě tady prostě nechce. Rinjani je posvátné místo, má svého vlastního ducha a musíme jej pořád respektovat a vážit si jí.“

Ještě jednou se zadívá na scénu před očima a pak se po popelavé stezce pustí zpátky dolů a s každým krokem rozvíří novou dávku okrového prachu.

Do pobřežní vesnice Teluk Nara se ze Sembalunu dostanete autem za 2,5 hodiny. Hned poté vás čeká 20minutová jízda motorovým člunem na ostrovy Gili. ➡

ZÁKLADNÍ INFORMACE

- Nedaleko vesnic Senaru a Sembalunu je mnoho společností, které vás ochotně provedou okolím, ale upřednostněte ty, které mají dobré povědomí o správném přístupu k přírodě, sbírají po sobě odpadky a uvědomují si, že ekosystém vyžaduje ochranu. Jednou takovou je společnost Royal Rinjani Tour (dvoudenní výlet po horách včetně jídla a stanu za 190 €/4 800 Kč; royalrinjanitour.com).
- Hotel Nusantara v Sembalunu nabízí jednoduché bungalovy s výhledy na hory (od 45 €/1 100 Kč; 00 62 853 3349 7930).
- Užitečným zdrojem je i stránka rinjaninationalpark.com

Obrovská vulkanická kaldera Rinjani je pořád aktivní; dnes je zde kráterové jezero Segara Anak a horký pramen

5. Ostrovy Gili

Šlápněte na brzdu a užijte si trochu odpočinku na trojici tropických ostrovů

ČAS SE NA OSTROVĚ GILI AIR hýbe jen pomalu. Ráno se nepozorovaně překlápí do odpoledne a to se rozplyne ve večeru bez toho, aby se místní honili za povinnostmi, které je třeba stihnout. Batůžkář si v plážovém baru brnká na starou kytaru, zatímco jeho kamarádi usrkávají kokosové smoothie a čerstvě vymačkané limetkové šťávy. Občas někdo projede kolem na kole, zazvoní na zvonek, zapráší koly v písku a zamíří na hlavní ostrovní silnici. Palmy se pohupují ve vánku, lodě na moři občas zatroubí, ale běžný každodenní život se nijak moc nemění. Je to ostrov závislý na pomalém životním tempu a přesně tak to místním vyhovuje.

„Na Gili Air jsme ještě nikdy neměli dopravní zácpu,“ hrdě hlásí Masiseng Muzur. Je to rozený ostrovan a podnikatel, jehož rodina zde žije již po tři generace. Masiseng dnes šéfuje několika plážovým rezortům s bungalovy na každé straně ostrova. „Nemáme auta ani skútry a doufám, že ani nikdy mít nebudeme. Dáváme tady přednost klidnému životu.“

Trio ostrovů Gili leží uprostřed Lomboké úžiny, asi 20 minut od Lomboku a dvě hodiny od Bali. Z ostrovů se stalo neodolatelné lákadlo pro lidi, kteří opravdu touží

po vypnutí a mentálním odpojení od každodenních starostí. Na ostrovech žije dohromady asi 3 500 stálých obyvatel, z nichž mnozí jsou potomky původních osadníků Bugis, kteří sem dorazili v 70. letech minulého století. Do té doby byly ostrovy z důvodu nedostatku pitné vody zcela opuštěné. Byly zde bažiny, mangrovnickové lesy a divoká džungle.

Od té doby ale na ostrovech došlo k intenzivnímu rozvoji, hlavně na hlavním ostrově Trawangan s několika obchody se surfy, kluby, butiky, koktejlovými bary a dlouhou silnicí u pláže. Ale ostrov Gili Air a jeho menší soused Gili Meno si pořád zachovaly svůj původní charakter. Celé vnitrozemí stále pokrývají stromy a zahrady lemují prašné stezky a chodníky. Ostrovy jsou plné tropických mang, banánů a ananasů, ve stáncích místní prodávají náramky a náhrdelníky a moc rádi smlouvají o bizarně nastřelených cenách. Díky prakticky neexistujícím motorovým vozům se snadno zaposloucháte do opravdových zvuků ostrova: šplouchání vln na pobřeží, šustění palmových listů, zpěvu ptáků v korunách stromů...

Většina lidí jezdí na Gili Air především kvůli plážím. Ostrov objímají písečné prstence jemné jako práškový cukr, a zatímco

východní pobřeží je již plné plážových barů a potápěčských půjčoven, západní pobřeží ostrova je téměř prázdné a vypadá jako obrázek z pohledu, na kterém je prázdná pláž a houpatící se kokosové palmy nad safírovou mořskou vodou. Jako by to tady bylo stvořeno pro šnorchlování. Když slunce zapadá, obloha kolem ostrova se zbarvuje z tmavomodré do korálově růžové a inkoustově černé a restaurace na plážích prostírají stoly. Na uhlí se už dělá čerstvé grilované hovězí a filety mahi-mahi, na které se hosté mimořádně těší.

„Vítej v ráji, příteli,“ říká číšník Made John, když přede mne klade obrovskou porci grilovaných mořských plodů a pivo. „Nemohu slíbit, že zítra bude slunečno, ale i tak to určitě bude skvělý den.“

Usměje se a za rytmu reggae hudby se po písečné stezce vrátí zpátky do nejbližšího baru, osvětleného svíčkami v lucernách, které občas potrápí jemný ostrovní vánek.

OLIVER BERRY je pravidelným přispěvatelem magazínu Lonely Planet. Ještě pořád má namožené svaly na nohách z výstupu na horu Rinjani.

ZÁKLADNÍ INFORMACE

- Rezort Kaluku Gili má prostorné klimatizované bungalovy, příjemný bazén a několik chatek ve tvaru písmena A, které dokonale vystihují ostrovní architekturu. Stojí na skvělém místě na východním pobřeží Gili Air (od 40 €/1 000 Kč, kalukugiliresort.com).
- Na ostrovy Gili jezdí pravidelné lodní spojení z Padangbai na východním pobřeží Bali (od 35 €/900 Kč za jednosměrnou jízdenku; dvě hodiny). Další možností je pronájem motorového člunu na pláži Teluk Nara na Lomboku, což vyjde přibližně na 25 €/600 Kč.

Výhled z ostrova Gili Air na horu Rinjani na Lomboku. Nahoře vlevo: Ostrovy Gili proslavily nádherné bílé pláže. Nahoře vpravo: Podnikatel Masiseng Muzur

NAPLÁNUJTE SI CESTU

- 1** Začněte v kulturním centru ostrova – v Ubudu, kde vodní chrámy a posvátná dramatická představení jsou stejně početné jako kavárny a obchody se surfy (str. 22).
- 2** Projděte se po rýžových terasách v Jati-luwih a poznejte místní komunitu pěstitelů, která se řídí krédem „nejdůležitější je spolupráce“ (str. 24).
- 3** Seznamte se s úspěšnými projekty milovníků a ochránců přírody na poloostrově Pemuteran, kde místní do moře vracejí kolonie želvích mláďat (str. 27).
- 4** Vyšplhejte se po sopečných svazích hory Rinjani až na její vrchol ke kráterovému jezeru (str. 28).
- 5** Odpočíte si na ostrovech Gili, které proslavily nádherné bílé pláže a život, který se za ničím nežene (str. 30).

ILUSTRACE MAPY: ALEX VERHILLE
FOTOGRAFIE: JOHN LAURIE, PAUL KENNEDY/GETTY, FOTOMEMBER/ISTOCK/GETTY

JAK SE TAM DOSTAT?

Ve většině případů se na mezinárodní letiště Denpasar na Bali dostanete přes Singapur, Bangkok nebo Dubaj, takže si můžete vybírat ze spousty leteckých dopravců, včetně Emirates, Malaysia Airlines, Singapore Airlines nebo Thai Airways (zpáteční letenky začínají na sumě 700 €/17 500 Kč).

JAKOU DOPRAVU VYUŽÍVAT NA OSTROVECH?

Bali je relativně kompaktní ostrov, ale jelikož zde leží mnoho lávových údolí, je docela těžké cestovat po ostrově přímo z východu na západ. Někdy vás proto možná překvapí, jak dlouho trvá dostat se z jedné strany na druhou. Turistická kyvadlová doprava propojuje většinu hlavních měst, ale pokud budete mít vlastní dopravní prostředek, budete mít samozřejmě i větší svobodu při cestování. Slušný vůz si pronajmete již za 25 €/600 Kč na den, mnoho návštěvníků využívá také skútry. Jsou sice levné (5 €/120 Kč na den), ale také trochu riskantní, pokud si svou jízdu nejlépe opravdu jistí. Doprava na silnicích je totiž často hustá. Nejvhodnější způsob, jak se dostat na Lombok, je nasednout na trajekt z přístavu Padangbai nebo strávit 45 minut na palubě letadla z Denpasaru se společností Garuda Indonesia (jednosměrná jízdenka od 30 €/750 Kč; garuda-indonesia.com).

KOLIK ČASU NA OSTROVECH STRÁVIT?

Pokud si na každou zastávku dopřete dvě noci a strávíte zde 10 dnů, budete mít dostatek času, abyste poznali všechny hlavní památky, i když dva týdny vám umožní cestování v podstatně pohodovějším tempu.

NA KOLIK MĚ TO VYJDE?

Za 40–60 €/1 000–1 500 Kč na den se snadno ubytujete v hostelech a levnějších hotelech a jídlo si opatříte v čerstvém stavu ve stáncích na ulicích. Za 90–170 €/2 300–4 000 Kč na den si už zabezpečíte luxusní ubytování (pravděpodobně

s klimatizací a bazénem), budete se moci stravovat v restauracích a možná zajít i na masáž.

KDY JE VHDNÁ DOBA NA CESTOVÁNÍ?

Nejvhodnější měsíce na návštěvu Bali jsou květen a červen a pak září, kdy je období sucha. Je pořád teplo, ale není přehnaně vlhko a hotely a různé aktivity jsou dostupné za rozumné ceny. Druhým nejvhodnějším obdobím je leden–duben a pak říjen. Je to sice oficiálně dešřové období, takže vlhkost bude vysoká, a je také pravděpodobné, že bude i pršet, ale deště nejsou tak přivalové, jako je tomu v mnohých jihovýchodních asijských zemích. Výstup na horu Rinjani obvykle není možný od listopadu do března. Pokud můžete, vyhněte se návštěvě Bali během hlavní sezony v červenci, srpnu a prosinci. Ostrov je přeplněný a hotely někdy zvedají ceny i o 50%.

KDO MI POMŮŽE S PLÁNOVÁNÍM?

Většina cestovních agentur nabízí turistické balíčky, jako třeba turistické výlety po ostrovech, výlety na kole nebo raftu včetně raftování v Ubudu, výstup na horu Rinjani nebo šnorchlování na ostrovech Gili. Pokud chcete poznat co možná největší část ostrovů, bude se vám hodit dvoutýdenní balíček Essential Bali & Lombok. Experience Travel vás s ním zavede do těch nejzajímavějších a nejkrásnějších částí ostrovů a přesouvat se budete i letadly (experientctravelgroup.com).

KDE ZÍSKÁM VÍCE INFORMACÍ?

Průvodce Lonely Planet *Bali & Lombok* (18 €/479 Kč) poskytuje podrobné informace o obou ostrovech. Užitečným zdrojem je také oficiální stránka Wonderful Indonesia, kde najdete mnoho dalších zajímavých zdrojů (indonesia.travel).

CESTOU...

Ovoňte

plumérii (vlevo), posvátný ostrovní květ stromů, které jsou často vysazeny kolem chrámů a svatyní. Poohlédněte se také po raflézii (vpravo) nebo po zmižovci, o němž se říká, že páchne jako zkažené maso.

Ochutnejte

Sate. Bali a Lombok jsou ostrovy pyšné na svou nabídku zajímavých pokrmů, ale toto ražniči (obvykle z ryb, kuřete nebo vepřového) najdete snad na každém jídelním lístku. Podává se s tradiční arašidovou omáčkou a s kořeněnými omáčkami sambal.

Dejte si

balijskou kávu bez mléka a cukru ze zrn pěstovaných na ostrově. Je silná a často nefiltrovaná.

Zdravte

„Om suastiasu“. Je to tradiční způsob, jak říct ahoj v balijském dialektu, doprovázený sepnatými rukama a jemným úklonem.

Podívejte se

na stínové loutkové představení neboli wayank, tradiční formu umění. Říká se, že na Bali se představení tohoto typu konají již 2000 let. Jsou doprovázené tradiční hudbou gamelan.

